

Oponentský posudek bakalářské práce

IMS FSV UK, ak. rok 2009/2010

Autorka a název práce: **Anita Jadrná: Orální historie**

Oponent: PhDr. Petr Šafařík

Anita Jadrná svou bakalářskou práci pojala jako představení orální historie coby historiografické metody, potažmo oboru. Zabývá se jejím vývojem, metodologickou problematikou a metodikou. Studentka v rámci svého projektu rovněž vedla metodou orální historie šest rozhovorů s brněnskými pamětníky Pražského jara. Přepisy interview uvádí v příloze.

V teoretické části autorka postupovala kompilační popisnou metodou. Místy předkládá velmi krátké hodnotící pasáže, ovšem jedná se jen o velmi jednoduché glosy (více k tomu níže).

Anita Jadrná k projektu přistoupila tak, jako by psala stručná skripta orální historie. To je u bakalářské práce nevhodné. Takový přístup by mohl být obhajitelný, kdyby autorka v dané oblasti vynikala nadprůměrnými znalostmi či zkušenostmi nebo kdyby v českém jazyce o pojednávaném tématu chyběla základní literatura. Ani jedna z uvedených podmínek ale v případě předložené bakalářské práce není splněna. Zaprvé: pro studentku je to zjevně zcela nová materie – to samo o sobě pochopitelně není výtkou vůči autorce. Stav seznamování se s danou látkou je u studentů – zvláště bakalářského stupně – zcela přirozený, ovšem v kvalifikační práci opravdu neměla být zvolena forma kvaziskript. Zadruhé: v českém jazyce již existuje dostatečná základní literatura k oboru, navíc vydaná poměrně nedávno. Především jde o několik prací Miroslava Vaňka, vedoucího Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a vedoucího Pracoviště orální historie a soudobých dějin Fakulty humanitních studií UK.¹ Text Anity Jadrné čerpá především z těch Vaňkových prací (event. pojednání M. Vaňka a kol.), které samy mají charakter úvodu do studia orální historie či základních učebnic. Kompilace převážně z literatury takového rázu je i pro bakalářskou práci poměrně nenáročným úkolem. Některé pasáže navíc působí jako pouhé výpisky z encyklopedie či základního oborového kompendia (celá 3. část, s. 15-17; např. v pasáži pojednávající o etice orální historie navíc není dobře patrné, nakolik jde o citace a nakolik o parafráze, s. 28).

Zvolená forma psaní bakalářské práce jako jakýchsi skript nepochybně přispěla k řadě dílčích nedostatků textu. Především v něm zcela chybí zhodnocení použité literatury – nepřináší ho ani úvod, ani 1. část. Ta – nazvaná „Základní pojmy, uchopení orální historie“ – již uvádí definice základních pojmů orální historie.

Nedostatkem je i to, že bakalářská práce neobsahuje seznam pramenů a literatury – bibliografické údaje jsou k nalezení jen v jednotlivých poznámkách pod čarou. Studentka při opakovaných odkazech na své zdroje nepoužívala tzv. zkrácený bibliografický záznam, viz např. pozn. pod čarou č. 24-28 na s. 19.

To, že si studentka vyzkoušela metodu orální historie v praxi, jak o tom svědčí příloha, je nepochybně záslužné. Větší smysl by to ale mělo pouze tehdy, kdyby autorka svá zjištění interpretovala nebo kdyby svou praktickou zkušenost nějak reflektovala ve vztahu k teoretické literatuře. Stávající zpráve o terénním výzkumu s pomocí orální historie by prospělo objasnění záměru vedených rozhovorů a mj. i větší představení narátorů než jen uvedením křestního jména a povolání. Tak, jak se objevují v práci, tedy skutečně rozhovory a jejich přepisy – nepochybně velmi pracné – bohužel nejsou velkým přínosem.

¹Vaněk, M., Orální historie. Metodické a „technické“ postupy. FF UP: Olomouc 2003; Vaněk, M., Orální historie ve výzkumu soudobých dějin. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR: Praha 2004; Vaněk, M., Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR – Fakulta humanitních studií UK: Praha 2007.

Doporučuji autorce materiál po příslušném doplnění použít pro nějakou další práci, jinak by se zřejmě jednalo o neadekvátně vynaloženou námahu a čas.

Při přiblížení základních rysů orální historie Anita Jadrná pojednává vesměs o všech důležitých aspektech tématu – to je nesporným kladem jejího textu. Obohatit by ho ale mohlo pojednání o otázce, nakolik je orální historie metodou a nakolik vědní disciplínou. Takto, jako disciplínu, ji autorka nazývá – a jen nepřímo – v práci jen jednou (s. 21).

Nedostatkem bakalářské práce je, že studentka zůstává na povrchu pojednávané látky a že její pokusy o úvahy nad diskutabilními stránkami orální historie se vyčerpávají kratičkými glosami podávajícími jen to, co se autorka osobně domnívá. Méně by bylo bývalo více – to jest důkladnější soustředění se na vybrané dílčí aspekty tématu, např. na odlišná hodnocení možností dané metody. Nyní je v bakalářské práci řada pouhých impresí jako např. „Osobně tento ‘risk’ vnímám jako klad této metody“ (s. 36). U hodnotících pasáží zpravidla chybí zdůvodnění, viz např. výběr pravidel orální historie, které autorka „považuje za nejpodstatnější“ (s. 28). Malá autorčina obeznamenost s teorií a praxí historiografie – na tom, opakuji, u studentky není v principu nic špatného – a pojetí práce coby úvodu do studia a místy i jako pracovního návodu vedly k řadě pasáží, které nabízejí pouhé truismy. Např. v části o tom, zda orální historie podává dostatečně spolehlivá fakta, stojí: „Osobně se domnívám, že porovnání s archivním materiálem (pokud je tedy možné) je v mnoha případech velmi vhodné, jindy naprosto nevyhnutelné“ (s. 30). Povrchnost těchto pasáží vyniká tím více, že autorka užívá dikci učebního textu a mj. často píše v první osobě množného čísla („jakmile se rozhodneme“ /.../ „zde můžeme narazit“, s. 36). Je možné, že pasáže psané v první osobě plurálu i řada hovorových obrátů jsou spíše projevem autorčina entuziasmu (který je zjevný i z dalších rysů práce a vyzdvihují ho jako jeden z jejích kladů), ve výsledku ale některá místa jen velmi obtížně splňují nároky kladené na stylistickou stránku bakalářských prací.

Některé triviality se v textu opakují, kupř. tvrzení o lepších možnostech digitálního záznamu oproti analogovému (s. 11, 24, 39). Banality jsou vůbec častým problémem této bakalářské práce, srov. např. počátek 11. části s výroky jako „Jak víme, člověk není kronika (...) „dějiny jsou psány o lidech a pro lid“ (s. 33).

Některé studentčiny soudy o teoretické či koncepční povaze historiografie jsou sotva udržitelné, kupř. v kapitole o budoucnosti orální historie (11.4) autorka mimo jiné nabízí argumentačně neobhajitelnou – a ani jí samotnou dostatečně nezdůvodněnou – předpověď o možném splnutí archivního studia a orální historie (s. 38). Zdůvodnění, jež se k tomu autorka snaží podat (průběžné zachycování – cituji – „paměti doby“ po vzoru např. francouzských projektů, s. 38), je nejen nepřesvědčivé, ale odporuje výstižným pasážím o mezích orální historie uvedeným v jiných částech bakalářské práce. Sporné je i toto tvrzení ze shrnutí práce: „jestliže archiválie a odborné publikace tvoří pomyslné dva rozměry historického bádání, orálněhistorický výzkum by měl být třetím rozměrem“ (s. 43).

V textu je řada omylů výrazných úměrně problematičnosti výše zmíněného pojetí bakalářské práce jako jakýchsi skript. Místo „biografie“ sl. Jadrná píše chybně o „bibliografii“ (první věta části 11.3 na s. 37) a terminologicky již ustálený obor dějin všedního dne nazývá nevhodně a rovněž stylisticky nesprávně „dějiny *Alltagu*“ (s. 37). Neznalost v této věci studentka vzápětí potvrdila nevydařeným převodem v závorce („historie každodenního všedního života“, s. 37). Někdy jako by – možná bezděky – chtěla dojem ze své práce zvýšit nadužíváním cizích výrazů. Bohužel to působí kontraproduktivně, jako např. ve spojení „výzkumný team“ (s. 22) nebo v chybném nepřechylování cizích vlastních jmen jako např. „Elizabeth Norman“ (s. 26) a „Margaret Thatcher“ (s. 30).

Bakalářská práce Anity Jadrné obsahuje řadu dalších stylistických, jazykových a formálních nedostatků i hrubých chyb. Zaprvé ji poškozují tíhnutí k hovorové dikci. Autorka velmi často

používá hovorové obraty tam, kde mělo být slohově neutrální vyjádření. Nic na tom nemění ani fakt, že studentka takové výrazy zpravidla uvádí v uvozovkách. Cituji několik takových spojení: „‘páčení’ informací z respondentů“, „výzkumník si ‘vyslouží’“ (obojí s. 27, „‘páčit’ informace“ nebo odpovědi se objevuje i na s. 23 a 33), „stoupáme si na pomyslný ‘tenký led’“ (s. 36). Autorka si uvedeným prostředkem zjevně vypomáhá tam, kde nenašla vhodnější výraz – byť ho nepochybně nalézt a užít měla, např. „pověstné ‘historično’“ (s. 14), „význam ‘přílišného osobního vyprávění’“ (s. 26). Toto signalizování výrazů pocíťovaných autorkou jako hovorové či něčím jiným neobvyklé je v předložené práci zkrátka nadužíváno, srov. dále kupříkladu pasáže jako „materiál (...) není ‘policejní’“ (s. 23), „mluvit ‘jen na mikrofon’“ (s. 25) nebo „výzkum (...) se už dávno ‘vymanil’“ (s. 30). Tam, kde se autorka dotýká tématu různých náhledů na přínos orální historiografie, píše nevhodně o „informacích z ‘opačné strany barikády’“ (s. 40).

Zmíněný sklon k hovorové dikci se v syntaktické rovině textu projevuje výskytem defektních souvětí (např. pasáž „ve smyslu pokud jej chceme prozkoumat“, s. 40). Některé formulace jsou krajně nedbalé, až matoucí jako např. – cituji i s chybou v interpunkci – „Československo, ať už myšleno ve smyslu protektorátním či po roce 1948 bylo prostředí velmi politicky specifické. Co se výzkumu touto metodou týče, režim jí nebyl zrovna nakloněn“ (s. 18). Ke stylistickým problémům práce patří i řada pasáží, kde se velmi blízko sebe vyskytují stejná slova (např. s. 23, 25)

K dalším nedostatkům patří to, že v poznámkách pod čarou není odstraněna forma hypertextového odkazu u zápisu internetových adres (např. pozn. č. 14, 15, 29 či 51), navíc tu chybí data náhledu.

K jazykovým chybám: autorka často klade čárky před spojky *než* a *jako* tam, kde neoddělují věty, ale jen větné členy (např. dvakrát na s. 41, dále s. 24, 38, 43). Mnohé čárky neměly být ani před spojkami jako *či* ve slučovacím významu (s. 29, 37, 43). Naopak často chybí uzavírání vsuvek a vedlejších vět čárkami (např. s. 11, 12, 18, 23, 27, 30, 38, 40).

Spojovací výraz „i když“ je studentkou mnohokrát psán jako „ikdyž“ (např. s. 30, dvakrát na s. 37, dále s. 41, 52, 58, 61). Z dalších jazykových chyb upozorňuji např. na psaní „namyslí“ místo „na myslí“ (s. 37), „převézt“ místo „převést“ (ve smyslu převodu nahrávek na jinou formu záznamu, s. 38) a předložky „s“ místo „z“ („s blíže nespecifikovaných důvodů“, s. 27). Autokorektury – očividně velmi nedostatečné – unikly i hrubé pravopisné chyby, jako jsou ty ve shodě podmětu s přísudkem (např. s. 41). Chyby se objevují také v psaní velkých písmen (např. s. 24). V celé práci se užívá chybně výraz „archív“ místo „archiv“. Častým nedostatkem je nesprávné užívání mezer při psaní závorek (např. s. 39), bibl. záznamů (např. pozn. č. 52) nebo pomlček (např. s. 40). Místy se chybně objevují pasáže psané menší velikostí písma (nejde o odlišení citací apod.) jako např. na s. 29. Textu by bývalo prospělo zarovnání do bloku.

S přihlédnutím k tomu, že je z textu znát autorčino velké zaujetí pro dané téma, i vzhledem k jejímu – jistě pracnému – pokusu vyzkoušet si metodu orální historie v praxi navrhuji bakalářskou práci hodnotit navzdory mnoha výše uvedeným nedostatkům známkou dobře (3).